

Valtio

Usein kysytyt
kysymykset valtion
lakosta

Mikä on lakko?

- Lakko on työntekijöiden perusoikeus. Lakko-oikeus koskee sekä työsuhteisia että virkasuhteisia.
- Lakko on ammattiliiton työnantajaan kohdistama laillinen työnseisaus.
- **Lakon aikana ei tehdä mitään lakon piiriin kuuluvia tehtäviä.**
- Lakon aikana toimitaan järjestön ohjeiden ja päätösten mukaisesti.
- Lakon ajalta ei makseta palkkaa.

Mitä on lakonalainen työ?

- Lakonalaista työtä ovat kaikki tehtävät, jotka lakkovaroitus määrittelee lopetettavaksi lakon ajaksi.
- Lakko koskee työ- ja virkatehtäviä. Sillä ei ole merkitystä, kuka työn tekee.
- Lakon piiriin kuulumattoman JUKOn jäsenliiton jäsenen ei tarvitse tehdä lakonalaisia tehtäviä, vaan hänen on tehtävä vain tavanomaiset työnsä.
- Lakon piiriin kuulumattomien töiden tilapäinen laajentaminen lakonalaisen työn hoitamiseksi ei ole mahdollista.

Miten määritellään lakkorajat?

- Lakkorajat määritellään ammattiliiton/-järjestön antamassa lakkovaroituksessa.
- Lakkovaroituksessa ammattiliitot ilmoittavat lakonalaiset tehtävät eli työt, joita lakko koskee ja sen, mitä työpaikkoja lakko koskee.
- Lakkovaroituksen pääsopijajärjestöt antavat valtakunnansovittelijalle ja työnantajalle 14 vuorokautta ennen lakon alkua.
- Lakkovaroitus sitoo sen antajaa.

Milloin lakko on laillinen?

- Kun voimassa oleva työ- tai virkaehtosopimus on päättynyt, alkaa sopimukseton tila. Silloin erilaiset työtaistelutoimet ovat laillisia.
- Lakko on työntekijöiden perusoikeus. Lakko-oikeus koskee sekä työsuhteisia että virkasuhteisia (Suomen perustuslaki 13 §).
- Työntekijät käyttävät lakkoa laillisena painostuskeinona haluttuun sopimukseen pääsemiseksi.

Ketkä menevät lakkoon?

- Lakkovaroitus määrittelee tehtävät, jotka on määrätty lakon piiriin.
- Kukin liitto viestii jäsenilleen, keitä lakko koskee.
- Tarvittaessa varmista tilanteesi omasta liitostasi.
- Seuraa liittosi viestintää ja päivitä jäsentietosi.

Mitä tarkoitetaan suojelutyöllä?

Tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö tarkoittaa suojelutyöllä:

- 1) Työtä, joka on välttämätöntä, jotta kansalaisten henki ja terveys ei vaarannu.
 - 2) Työtä sellaisen omaisuuden suojelemiseksi, joka on vaarassa työtaistelun takia.
- Suojelutyöhön voidaan määrätä vain virkasuhteisia.
 - Työsuhteisia ei voi määrätä suojelutyöhön.
 - Suojelutyöksi katsottavia tehtäviä voidaan rajata lakon ulkopuolelle myös ennalta päätettäessä lakkorajoista.
 - Suojelutyöstä pitää erikseen sopia työnantajan ja liittojen kesken.

Onko esihenkilöllä oikeus osallistua lakkoon?

- Esihenkilöllä on oikeus osallistua lakkoon. Työ- ja virkaehtosopimuslaeissa ei ole rajoitettu kenenkään valtiolla työskentelevän lakko-oikeutta. Lukuun ottamatta työnantajavirkkamiehiä, jotka on määritelty tyhjentävästi valtion virkamiesasetuksessa.
- Lakkovaroitus määrittelee ketkä osallistuvat lakkoon.
- Jos esihenkilön tehtävät ovat lakon piirissä, hän osallistuu lakkoon. (Esimerkiksi työtuomioistuimen ratkaisu TT 2022:47).
- Työnantaja ei saa kieltää osallistumasta lakkoon tai rajata vastuuhenkilöitä etukäteen työtaistelun ulkopuolelle.

Saako työnantaja selvittää lakkoon osallistumista?

- Työnantajalla ei ole oikeutta selvittää etukäteen lakkoon osallistumista tai töihin tulemistä lakon aikana.
- Työntekijällä/viranhaltijalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa lakkoon osallistumisesta.
- Työnantajalla ei ole oikeutta kerätä yksittäisten jäsenten ammattiliiton jäsenyystietoja mahdollisen lakon varalle. EU:n tietosuoja-asetus GDPR.
- Jos työnantaja yrittää selvittää lakkoon osallistumista tai kerää tietoa ammattiliittoon kuulumisesta, asiasta on ilmoitettava heti omaan liittoon/luottamusmiehelle. JUKO reagoi kaikkiin yrityksiin murtaa lakkoa.

Pitääkö minun ilmoittaa työnantajalle, jos menen lakkoon?

- Työntekijällä ei ole velvollisuutta kertoa työnantajalle etukäteen, osallistuuko hän lakkoon. JUKO ilmoittaa lakkorajoista keskitetysti työnantajille.

Voiko työnantaja kieltää lakkoon menemisen?

- Ei voi. Kyseessä on työntekijöiden perusoikeus.
- JUKO määrittelee lakkorajat eli mitkä työtehtävät ovat lakon piirissä.

Saako työnantaja painostaa lakossa olevia?

- Työnantaja ei saa painostaa lakossa olevia millään tavalla eikä kohdistaa työntekijään/virkasuhteiseen minkäänlaisia sanktioita.
- Koska liitto on tehnyt työtaistelupäätöksen, vastuu on aina liitolla.
- Lakko ei saa vaikuttaa esimerkiksi normaaleihin loman myöntämisen periaatteisiin.

Miksi minun pitää osallistua lakkoon?

- Liiton jäsenyys velvoittaa yksittäisiä jäseniä toimimaan liiton lakkopäätöksen mukaisesti.
- Jos yksittäinen jäsen ei osallistu lakkoon, hänet voidaan kunkin liiton harkinnan mukaan esimerkiksi erottaa ammattiliiton jäsenyydestä.
- Lakkoon on aina vankat perusteet.
- Työtaisteluissa osoitetaan työnantajaa kohtaan joukkovoimaa.
- Lakkoon osallistumisessa on kyse myös solidaarisuudesta muita työntekijöitä kohtaan.
- Työtaistelun hyödyt nähdään usein pitkällä aikavälillä. Työtaisteluilla varmistetaan kohtuulliset sopimusehdot.

Mikä on luottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun asema lakon aikana?

- Lakon piiriin kuuluvat luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut osallistuvat työtaisteluun. Lakkorajat määritellään lakkovaroituksessa.
- Kummatkin voidaan lakkovaroituksessa rajata työtaistelun ulkopuolelle, jos siihen on tarvetta.

Kuka on lakonrikkoja?

- Lakonrikkoja on henkilö, joka kuuluu lakon piiriin ja siitä huolimatta tekee lakonalaisia tehtäviä ilman suojelutyölupaa.
- Lakonrikkoja on myös lakkorajojen ulkopuolella oleva henkilö, joka tekee lakonalaisia omaan toimenkuvaan kuulumattomia tehtäviä.
- Lakon rikkomisesta voi olla seurauksena varoitus tai liitosta erottaminen.

Mikä on järjestäytymättömien ja muiden liittojen jäsenten asema lakossa?

- Lakonalaista työtä ei tule tehdä.
- Järjestäytymätön työntekijä voi osallistua lakkoon, eikä siitä voi seurata työnantajan sanktioita. Lakkoavustuksen liitto maksaa kuitenkin vain jäsenilleen.
- Muiden liittojen jäsenten asema lakossa: lakon ulkopuolella olevilla työntekijöillä ei ole velvollisuutta tehdä oman työnsä lisäksi lakon alaisia tehtäviä.
- Lakon aikana lakkoon kuulumaton henkilö hoitaa vain omat tehtävänsä.
- Lakon tulokset hyödyttävät kaikkia.

Kuinka lakko vaikuttaa määräaikaiseen palvelussuhteeseen?

- Tehtävä voidaan asettaa lakkoon huolimatta siitä, onko palvelussuhde määräaikainen vai vakituinen.
- Lakko ei vaikuta määräaikaisen palvelussuhteen ehtoihin.
- Lakko ei saa vaikuttaa työntekijän asemaan mahdollisten tulevien palvelussuhteiden osalta.

Koeajalla olevan työntekijän tilanne työtaistelun aikana?

- Lakkoon osallistuminen ei ole lainmukainen peruste koeaikapurulle.
- Jos olet koeajalla, ole yhteydessä luottamusmieheesi keskustellaksesi mahdollisesta rajauksesta lakon ulkopuolelle työlupamenettelyn kautta.

Koskeeko lakko opiskelijoita tai harjoittelijoita?

- Oppilaitoksesi ohjeistaa opintojen suorittamisesta lakon aikana ja liittosi lakkoon liittyvissä asioissa.
- Jos tehtäväsi ovat lakon piirissä ja olet palvelussuhteessa harjoittelupaikkaasi, olet lakossa.
- Jos tehtäväsi ovat lakossa, mutta et ole palvelussuhteessa työnantajaasi, et ole lakossa.

Mikä on lakkoavustus ja miten sitä maksetaan?

- Lakkoavustus on liiton maksama avustus lakossa olevalle jäsenelle, koska lakkopäiviltä ei makseta palkkaa.
- Kukin liitto päättää lakkoavustuksen suuruudesta erikseen.
- Lakkoavustuksen maksaja pidättää verot verottajan ohjeen mukaisesti. Verottaja määrää ennakonpidätysprosentin.
- Lakkoavustus maksetaan lakossa tai työsulussa oleville jäsenille kunkin liiton ohjeiden mukaisesti.

Miten palkkasaatavat erääntyvät lakon aikana?

- Lakko ei vaikuta palkkasaatavien erääntymispäiviin.
- Lakon aikana erääntyvä palkkasaatava maksetaan saatavan erääntymispäivänä.
- Suorituksen viivästyessä saatavalle on maksettava korkolain mukainen korko. Tämä koskee vain lakon aikana erääntyviä aiemmin kertyneitä saatavia. Lakon ajalta palkkaa ei makseta.

Kuinka käy luontaisetujen ja työvälineiden lakon aikana?

- Työnantajan ei tarvitse suorittaa lakon aikana palkanluonteisia luontaisetuja, kuten lounasetua ja virike-etua.
- Työsuhteesunnon käyttöoikeus säilyy lakon aikana.
- Työnantajan pyynnöstä työntekijä luovuttaa lakon alkaessa työnantajalle työvälineet, esimerkiksi puhelimen, luottokortin ja tietokoneen.
- Työnantaja voi estää pääsyn työsähköpostiin työtaistelun aikana.
- **Siksi on tärkeää, että ilmoitat liittosi jäsenrekisteriin henkilökohtaisen puhelinnumerosi ja sähköpostiosoitteesi.**

Miten käy vapaiden/muiden poissaolojen lakon aikana?

- Poissaolotapausten – erityisesti vuosiloma, sairauslomat ja perhevapaat – tulkinnassa käytetään niin sanottua aikaprioriteettiperiaatetta.
- Sen mukaan poissaolon katsotaan johtuvan syystä, joka tosiasiallisesti on alkanut ensiksi.
- Nyrkkisääntönä on, että jos poissaolo alkaa ennen lakkoa, henkilö jatkaa tätä poissaoloa myös lakon alettua. Esimerkkejä: vuosiloma, sairausloma, perhevapaa.

Miten lakko vaikuttaa opinto-, työ- tai virkavapaisiin?

- Lakko ei vaikuta sovitun opintovapaan ehtoihin. Opintovapaa määräytyy opintovapaalain ja -asetuksen mukaan.
- Lakko ei vaikuta jo alkaneeseen tai sovittuun työ- tai virkavapaaseen.

Miten käy perhevapaiden lakon aikana?

- Perhevapaa alkaa myönnetyn päätöksen mukaisesti. Näin on silloinkin, kun henkilö osallistuu lakkoon ennen perhevapaan alkua.
- Jos perhevapaa päättyy lakon vielä kestäessä, katsotaan henkilön olevan vapaalla siihen saakka, kunnes vapaa päättyy. Tämän jälkeen henkilö siirtyy lakkoon ja ilmoittaa siitä työnantajalle.

Miten lakko vaikuttaa vuosilomaan?

- Ennen lakkoa alkaneet vuosilomat jatkuvat lakosta huolimatta ja päättyvät siten kuin ne on vahvistettu.
- Lomalta palaavan on ilmoitettava työnantajalle lomalta paluusta ja lakkoon jäämisestä, jotta lakkoon osallistumista ei tulkita luvattomaksi poissaoloksi.
- Jos koko loma sijoittuu lakon ajalle eli alkaa ja päättyy lakon aikana, loma siirtyy myöhemmin pidettäväksi.
- Jos lomaa ei voida pitää, sovi työnantajan kanssa, maksetaanko lomakorvaus pitämättä jääneestä lomasta vai siirretäänkö loma säästövapaaksi. Ansaittu vuosiloma ei voi koskaan jäädä pitämättä tai korvaamatta.
- JUKO pyrkii neuvottelemaan lakon päättämissopimuksessa, että lomarahaa ansaitaan myös lakon ajalta ja että lakko ei vaikuta lomarahan suuruuden määrittelyyn.

Miten lakko vaikuttaa vuosiloman kertymiseen?

- Lakon ajalta ei kerry vuosilomaa.
- Lakkopäiviä ei lueta vuosilomia laskettaessa työssäolopäiviin.
- Lomaraha pienenee kertymättä jäävää vuosilomaa vastaavasti.

Miten lakko vaikuttaa talvilomaan?

- Talvilomat on pääsääntöisesti pidettävä 30.4. mennessä.
- Jos talviloma alkaa myöhemmin kuin lakko ja jos lakko kestää niin pitkään, että lomaa ei voida pitää 30.4. mennessä, työnantajan kanssa voi sopia loman siirtämisestä säästöön.

Mitä jos työnantaja ei myönnä lomaa mahdollisen lakon vuoksi?

- Työnantaja ei saa ennakoida mahdollisia lakkoja myöntäessään lomaa.
- Kyse on työnantajalta kielletystä työtaistelutoimenpiteestä. Lomat tulee myöntää normaalin käytännön mukaan.
- Kielletystä työtaistelutoimenpiteestä pitää ilmoittaa välittömästi JUKOn paikalliselle työtaisteluryhmälle, omalle luottamusmiehelle tai liittoon.

Miten käy sairausloman lakon aikana?

- Jos sairausloma alkaa ennen lakon alkamista, sairausloman ajalta maksetaan virka- ja työehtosopimuksen mukainen palkka.
- Jos työntekijä sairastuu lakon alkamisen jälkeen, sairausloman sijaan hän on lakossa.
- Lakon aikana työntekijällä on oikeus sairausvakuutuslain mukaiseen sairauspäivärahaan, huomioi omavastuu-aika.
- Jos sairausloma jatkuu lakon päättymisen jälkeen, työntekijälle maksetaan sairausajan palkkaa alkaen lakon päättymisestä.
- Työnantaja voi kieltää työterveyspalvelujen käytön lakon aikana.

Saako lakon aikana osallistua koulutukseen?

- Jos työnantaja on myöntänyt jäsenelle luvan osallistua ammatilliseen koulutukseen tai siihen verrattavaan tilaisuuteen lakon aikana, liitto voi myöntää koulutuksen ajaksi työntekijälle työluvan.
- Tällöin koulutuksen on tapahduttava työpaikan ulkopuolella, eikä siihen saa liittyä työn tekoa edes harjoitusmielessä. Koulutuksen lähtökohtana on myös oltava työntekijän tarve saada koulutusta. Työnantajan määräämät koulutukset ovat lakon piirissä.
- JUKOn ja liittojen järjestämiin työtaistelukoulutuksiin tulee osallistua.

Miten lakko vaikuttaa tulevaan eläkkeeseen?

- Lakko vaikuttaa eläkkeen määräytymiseen palkan pienentymisen kautta. Lyhyen työtaistelun vaikutus on minimaalinen.

Miten lakko vaikuttaa osittaiseen varhennettuun vanhuuseläkkeeseen?

- Lakolla ei ole vaikutusta eläkkeelle pääsyyn tai osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymiseen.

Vaikuttaako lakko osatyökyvyttömyyseläkkeeseen?

- Lakolla ei ole vaikutusta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen.

Miten varaudun lakkoon, miten toimin lakon aikana ja lakon päätyttyä?

- Seuraa tarkkaan liittosi ja JUKOn viestejä.
- Toimi liittosi ohjeiden mukaan.
- Jos olet lakon piirissä, osallistu yhteisiin tilaisuuksiin. Työtaisteluissa osoitetaan työnantajaa kohtaan joukkovoimaa.
- Lakon päätyttyä liitot ilmoittavat, koska palataan töihin.

Miten toimitaan asiakkaille varattujen ja varattavien aikojen suhteen?

- Asiakasaikoja varataan normaalisti, eivätkä työntekijät peru niitä lakkopäiviltä.
- Jos työntekijät tyhjentävät etukäteen kalenterinsa lakon ajalta, lakolla ei ole vaikuttavuutta. Lakon vaikuttavuus perustuu siihen, että se tuottaa häiriöitä palvelutuotantoon.
- Työantajalla on vastuu palveluista myös lakon aikana. Yksittäinen työntekijä ei ole vastuussa siitä, että asiakkaat eivät saa palvelujaan.
- Työnantajan vastuulla on tiedottaa viraston asiakkaita lakon vaikutuksista palveluihin.
- Lakko voi myös peruuntua. Neuvottelutulos saattaa syntyä aivan viime tipassa ennen lakkoa, ja siinä tapauksessa mennään normaalisti töihin.

Miksi vain tietyt henkilöstöryhmät ja/tai paikkakunnat menevät lakkoon?

- JUKO on valinnut lakon piiriin ne ammattiryhmät ja lakkopaikkakunnat, joilla on neuvottelutilanteessa suurin vaikuttavuus ja perusteet lakon onnistumiseksi.
- JUKOssa työtaistelutoimista päättää JUKOn hallitus valtion neuvottelukunnan ja keskuslakkotoimikunnan esitysten pohjalta.
- JUKOn liitot ovat suunnitelleet mahdollisia lakkotoimia osana normaalia varautumista hyvissä ajoin ennen neuvottelujen alkua.

En haluaisi mennä lakkoon, onko minun pakko?

- Kun JUKO on tehnyt päätöksen lakosta, jokainen lakonalaisiksi määriteltyjä tehtäviä tekevä on velvollinen noudattamaan järjestön päätöstä.
- Lakkoon on aina vankat perusteet. Taustalla on käyty pitkiä neuvotteluja, eri vaihtoehtoja on punnittu eikä työntekijöillä ole enää muita vaihtoehtoja kuin aloittaa lakko.
- Ammattiliiton jäsenyys velvoittaa yksittäisiä jäseniä toimimaan liittonsa lakkopäätöksen mukaisesti.
- Lakon hyödyt näkyvät usein pitkällä aikavälillä. Eri aikoina eri ammattiryhmät ovat lakkoilemalla varmistaneet asianmukaiset virka- ja työehtosopimukset.

Voiko lakon aikana työskennellä toisen työnantajan palveluksessa tai tehdä työtä yrittäjänä?

- Lakon aikana voi tehdä muuta lakon piiriin kuulumatonta työtä tai työskennellä yrittäjänä.
- Lakon aikana työsuhteinen ei saa tehdä ilman työnantajan lupaa työtä, joka on oman työnantajan kanssa kilpailevaa toimintaa = lojaliteettiperiaate.
- Lakon aikana työsuhteinen saa tehdä työtä, joka on oman työnantajan kanssa kilpailevaa toimintaa, jos hän on sopinut työnantajan kanssa sivutoimi-ilmoituksesta tai sivutoimiluvasta.
- Myös lakon aikana virkasuhteisen on tehtävä valtion virkamieslain 18§:n mukainen ilmoitus sivutoimesta työnantajalle.
- Huom! Yrittäjänä tulee välttää lakon piiriin kuuluvia tehtäviä, koska tämä murtaa lakon vaikutuksia.

Mitkä ovat lakkovahdin tehtävät?

- Ohjeistaa työntekijöitä olla tekemättä lakonalaisia työtehtäviä.
- Jakaa lakkovahtipisteellä mahdollista lakkomateriaalia.
- Perustella työtaistelun oikeutusta.
- Ilmoittaa lakon rikkomisista omalle liitolle.
- Paikallinen työtaisteluryhmä määrittelee lakkovahdin tarkemmat tehtävät.
- Toiminnan tulee olla näkyvää. JUKOn ja oman liiton tuottamat materiaalit otetaan näkyvästi käyttöön.
- Näkyvyyden kannalta olisi hyvä, että lakkovahdit ottaisivat kuvia ja somettaisivat lakkopaikalta.

Mikä on työsulku? Voiko sellainen tulla?

- Työsulku on työnantajan työntekijöihin kohdistama laillinen painostuskeino.
- Työsulussa työnantajat estävät tietyn alan ammattiliittoon kuuluvia työntekijöitä pääsemästä työhön ja keskeyttävät heiltä palkanmaksun.
- Työsulut ovat harvinaisia, mutta niitä on käytetty muun muassa metsäteollisuudessa.
- Myös työsulun ajalta liiton jäsenelle maksetaan lakkoavustusta liiton päätösten mukaisesti.

Miten lakkoilet oikein? Ohje rivijäsenelle

Lakossa olijan muistilista

- **ÄLÄ mene työpaikalle lakkopäivän aikana.**
- **ÄLÄ avaa työtietokonetta lakkopäivän aikana-**
- **ÄLÄ käytä työpuhelinta tai vastaa työpuheluihin lakkopäivän aikana.**
- **ÄLÄ lue työhön liittyviä asiakirjoja lakkopäivän aikana.**

Tue yhteisiä lakkoponnisteluja

- **Osallistu paikkakuntasi lakkotapahtumaan ja sen järjestelyihin, jos mahdollista**
- **Pyri tukemaan paikallisia toimijoita lakon toteuttamisessa ilmoittautumalla vapaaehtoiseksi paikallisyhdistykseesi tai liittoosi**
- **Jaa tietoa lakon perusteista esim. somessa JUKOn ja liittosi tuottaman materiaan avulla. Liittojen tiedottajat hoitavat lakkoviestinnän, mutta heidän työtään voi tukea jakamalla liittojen materiaalia tai tykkäämällä siitä.**
- **Vietä aikaa läheistesi kanssa.**